

Lyons, 1977 – Lyons J. *Semantics*. – Cambridge University Press, 1977, vol. 2, p. 373–897.

Pei, 1966 – Pei M. *The Story of Language*. – New York–Scarborough, Ontario, 1966, p. 508.

Rosinas, 1975 – Rosinas A. Dėl vadinamosios „autorinės daugiskaitos“. – *Kalbotyra*, 1975, t. 27(1), p. 74–78.

Rosinas, 1982 – Rosinas A. Baltų kalbų įvardžių semantinė struktūra ir pirminės semantinės struktūros rekonstrukcija. – Kn.: *Sintaksės ir semantikos klausimai. Respublikinės mokslinės konferencijos, skirtos TSRS įkūrimo 60-mečiui, pranešimų tezės*. – Šiauliai, 1982, p. 128–131.

Senkus, 1963 – Senkus J. *Jūs, tamsta ir tu*. – *Kalbos kultūra*, 1963, sąs. 5, p. 37–39.

Žulys, 1974 – Žulys V. Trečiojo asmens nėra. – *Kalbotyra*, 1974, t. 25(1), p. 83–92.

Zinkevičius, 1966 – Zinkevičius Z. *Lietuvių dialektologija*. – V., 1966, p. 542.

Майтинская, 1969 – Майтинская К. Е. Местоимения в языках разных систем. – М., 1969, с. 308.

Эрвин-Трипп, 1975 – Эрвин-Трипп С. М. Язык. Тема. Слушатель. Анализ взаимодействия. – В кн.: *Новое в лингвистике*. М., 1975, вып. 7, с. 336–362.

Albertas Rosinas

VISI

Rusų ir lietuvių kalbų katedra

[teikta

1983 m. vasario 7 d.

Dvikirčiai žodžiai M. Daukšos „Postilėje“

Čia norėčiau atkreipti dėmesį į vieną M. Daukšos „Postilės“ akcentuacijos ypatybę – dvikirčius pavyzdžius, iki šiol nesusilaukusius nei P. Skardžiaus, nei kitų kalbininkų dėmesio.

Du kirčius viename žodyje M. Daukša žymi (neskaitant akivaizdžių apsiriki- mų) keliais nesunkiai suprantamais atvejais.

1. Du kirčiai neretai reiškia „ddiviršūnį“ kirtį, būdingą daugeliui tarmių, pvz.: *Sūdžiā* 15₃₆ „teisėjas“, *lėgvā* 434₂ „lengvā“, *wienā* 28₁₆ „vienā“, *fjirdīs* 98₄₁ „širdis“, *fu Diewū* 97₅, *kālti* 111₄₃ „kalti“, *gėriūs* 50₁₅ „gėriūs“, *tinkhūs* 287₄₆, *drėfi* 23₃₂ „drįsti“, *užmirfjti* 79₃₂ „(tu) užmiršti“.

2. Kartkartėmis su kirčiu rašomos galūnės, iš principo galinčios turėti kirtį kituose žodžiuose: vns. vard. *jėmé* 101₃₆, kiln. *Dwāfjōs* 53₂₉, įn. *kūnū* 47₄₉, *wiēnū* 30₄₆, dgs. vard. *jōdžeī* 194₂₁, kiln. *ant āmjūū* 127₁₈, *iūfū* 263₁, *wifšōkiū* 106₄₄, gal. *jėklūs* 372₁₃, tar. n. 3 a. *padarītū* 628₂₆, *turētū* 30₄₆. Šalutinį morfemos kirtį gali turėti ne tik galūnės, pvz.: *ātsiūsiu* 215₂₁, *pašwėikino* 368₁₁.

3. Ypač dažnai žymimas „chorėjinis“ šalutinis kirtis („kirčio atgarsis“), susidarantis antrame pokirtiniame (rečiau – prieškirtiniame) skiemenyje: a) *krk-fjtitōias* 17₃₆, *Prānafjāwo* 19₄₋₅, 27₃₃, *mōkitiniū* 201₄₀, *mōterifjko* 52₄₉, *tōbulūmo* 74₁₈, *būdišfimes* 57₃₇, *gāudikite* 154₁₂₋₁₃; b) *apczjštītām* 75₄₅, *wākarōp* 189₃₃, *dāktarāi* 20₃₀, *prānafjāi* 127₁₉, *nerfmfancziū* 100₁₀₋₁₁, *Prānafjū* 17₂₈, *stəbūklin*

gáis 9₄, *paròditù* 29₄₆, *ijpilditùs* 154₃₅; *palinkuši* 189₃₃, *fu Jézumi* 159₄, *žmògumi* 45₂₁, *Ròiuie* 40₃₃, *Apáfžtalús* 22₃₈; c) *Póvilás* 69₉, *Wiéšžpatí* 305₁₀ „viešpačium“, *Búkité* 283₉; *pábągái* 88₇, *wálandái* 159₄, *wąndęńí* 8₃₁, *priártinés* 189₁₀; d) (prieškirtinis „atgarsis“) *núfidéiome* 36₈, *ápraudótoio* 15₂₇. *Pámatkim’* 61₁₁; *dówanót* 628₁₄, *wáikšžtinéie* 118₈, *wádináu* 417₃.

Kaip matyti, „chorėjinis“ šalutinis kirtis (3) dažnai sutampa su morfemos kirčiu (2) – ji savotiškai sustiprina.

Nuo kokių platesnių apibendrinimų kol kas, be abejo, susilaikytina. Visiškai aišku tik viena: M. Daukša yra jautęs ir gana dažnai žymėjęs šalutinius kirčius, vartotus XVI a. vakarų („vidurio“) aukštaičių tarmėje. Tie kirčiai, savaime suprantama, nusipelno paties atidžiausio istorinės akcentologijos specialistų dėmesio.

Aleksas Girdenis